

POMRZEĆ (262) *vb pf*

o jasne; *inf z tekstów nieoznaczających é; w praet, con i part a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).*

inf pomrzeć (22). \diamond *fut 3 sg pomrze* (4). \diamond *1 pl pomrz(e)my* (15), *pomrz(e)m* (1) *SkarŻyw*, *pomrzemy* (1) *RejPos*. \diamond *2 pl pomrzecie* (16). \diamond *3 pl pomrą* (30). \diamond *praet 3 sg m pomarł* (1). *n pomarło* (12). \diamond *1 pl m pers -smy pomarli* (1). \diamond *3 pl m pers pomarli* (90), *pomarli są* (5), *są pomarli* (1); *pomarli są SarnUzn* (4), *RejAp* (1); *są pomarli MurzNT. subst pomarły* (10). \diamond *plusq 3 sg n było pomarło* (1). \diamond *1 pl m pers -chmy byli pomarli* (1). \diamond *3 pl m pers byli pomarli* (6). \diamond *imp 1 pl niech pomrz(e)my* (1). \diamond *con 3 sg f by pomarła* (1). \diamond *1 pl m pers bysmy pomarli* (10), *bychmy pomarli* (3); *bychmy RejPos, BudBib*; *bysmy : bychmy BibRadz* (1:1). \diamond *2 pl m pers byście pomarli* (8). \diamond *3 pl m pers by pomarli* (16). *subst by pomarły* (1). \diamond *con praet 1 pl m pers bysmy byli pomarli* (2). \diamond *part praet act pomarwszy* (2), *pomarszy* (1); *-wszy NiemObr*; *-wszy : -szy CzechRozm* (1:1).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVII w.

Umrzeć, zginąć (o wielu); mori HistAl, PolAnt, Vulg, Modrz; perire HistAl, Modrz; cadere, consumere, defungi, dormire, interire Vulg; abicere PolAnt; demori Mącz (262) : LibLeg 11/45v; Piętnálftego dnia wśytcy ludzie pomrą OpecŻyw 193v, 190v; HistJóz C2v; FalZioł V 73v; BielŻyw 130; Podśtoli/ kuchmiśtrz/ podczálfy Káždy śwoy gárniec wyśtrálfy Bo drzy łyka poki fie drą A co wiedzieć kiedy pomrą RejRozpr G3v; SeklKat O3; To prawda czo pomrzeć mamy Lec wždy yezcze poczekamy. RejKup h6, c8v [2 r.], k6; á iefli wśyfcy pomrzecie/ dla czego śam mam żyć z boleścią HistAl H4v, G7, N3v; MurzNT Matth 2/20, s. 199 marg; KromRozm II ł, ś2; GliczKsiąż O7; LubPs S5v; Iedni márnne pobići/ drudzy trućinámí/ Rzadko kiedy wślyźyśz/ by pomárli śámí. RejWiz 172; Wednie y wnocy będziećie mieźkác w Przybythku pilniąc śtrażey Páńskieiy/ ábyśćie nie pomárli Leop Lev 8/34; Náwroććie fie/ náwroććie fie od drog wálfych bárzo złych: á czemuź maććie pomrzeć domie Iśráelfki? Leop Ez 33/11, Gen 7/22, Ex 14/11, 12, 30/20, Num 26/61 (15); Tedy rzekł wąż niewieśćie/ Zadnym śpośobem niepomrzeććie. BibRadz Gen 3/4, Gen 3/3, Ex 14/11, 12, Num 4/15, 20 (19); OrzRozm T4v; przypráwił im [Amurat braciom Skanderbega] z iádu trućinę/ y potruł ie á pomowił iż śámí pomárli/ y rzekomo ich źáłowáł/ mowiąc łáfkáwie ku Skánderbegowi/ przodkiem źálując iego bráććiey ktorzy pomárli w młodych leććiech BielKron 242v, 1v [2 r.], 29, 30 [2 r.], 31, 38 [2 r.] (28); Mącz 232c; Prot B4; Nie kuććie Kriśtuśá ták iáko niektorzy kuśili ná puźczy/ y pomárli śá. SarnUzn D2v, D, H5v, H6; LeovPrzep E, Ev, I2v; RejAp 28, 78v [2 r.], 171v; GórnDworz Mv; HistRzym 128v; RejPos Bv, 25v, 82, 84 [2 r.], 85v (9); BielSat Hv; GrzegŚm 23; RejZwierc 136v [2 r.], 152, 191 v; BielSpr 3; Y pomrą wielcy y máli w ziemi tey/ nie pogrzebá ich/ áni ich pláććie będą BudBib Ier 16/6, Ex 20/19, Num 4/15, 18/3, 26/11, Ios 5/4 (12); BudNT Matth 2/20, Luc 20/31; CzechRozm 172, 194 [2 r.], 228; TYch iuź nam práwie máło zośtáło ná goli/ Iedne zbito á drudzy pomárli w niewoli. PaprPan Zv, Hh4; ModrzBaz 92; SkarJedn 396; SkarŻyw 179 [2 r.], 479; StryjKron 345; CzechEp 71; Bowiem iefli Abráám/ y Iákob miłośnicy Boży pomárwśy/ o swoich Izráelczykach/ nic niewieźćieli/ [...] tedy y o innych zmártych ś. toź rozumiećć mamy. NiemObr 121, 29; KochFr 19; WerGość 258 [2 r.]; Przez śto tyśiąć z obu śtron tám ludzi pomárło. BielSen 8; Gdy będźćie my mieć pomrzeć/ á z ćiąćem śię dźćielić/ ráćć Pánie náśze duśze/ w ręće śwoie przyiąć ArtKanc D13v, M14; KochWr 33; OrzJan 97; LatHar 637 marg; COź iefť? iż śię trwoźććie? Zacni

przyaście/ Prętką śmiercią tych Książąt/ patrzenie iako wiele: Innych także pomarło/ za wieku nálezego *KołaKath* C2v, C2v; *WujNT Matth* 2/20, *Luc* 20/31, *Ioann* 6/49, 58[59], 8/53, 11/16; *KmitaSpit* C2; *PowodPr* 74; *SkarKaz* 487b; *CiekPotr* 42, 87; [*WerReguła* 30].

pomrzeć dla czego (1): Abowiem godzi się/ żeby każde zgromadzenie o tych ftaranie miało/ ktorzi ábo się wniem vrodzili/ ábo długo mieszkáli/ żeby dla niedostátku żywności/ ábo ktorzych innych rzeczy niepomarli. *ModrzBaz* 37v.

pomrzeć od czego (15): á wiele ludzi pomarło od wod/ iż się były gorzkimi zftály. *BibRadz Apoc* 8/11, *Ios* 10/11; Tedy pomarli/ mężowie oni wynofzacy hánbę ná ziemię (onę iako ná) złą od kazni przed Iehową. *BudBib Num* 14/37; *WujNT Apoc* 8/11. Cf »pomrzeć od głodu«, »od miecza pomrzeć«.

pomrzeć z czego (3): *BudBib Is* 50/2; tedyć záprawdę łącznym/ prágnącym/ nágim/ żiębnącym/ słuźna rzecz iest dáć rátunek/ żeby z niedostátku rzeczy potrzebnych niepomarli. *ModrzBaz* [38]v. Cf »pomrzeć z głodu«.

pomrzeć komu (4): *RejJóz* M4; A gdy iey [*Hester*] byli oćiec y mátká pomarli/ thedy iá Márdocheus ípofobił łobie zá włafną corkę. *Leop Esth* 2/7; [*Diana*] przepuściła powietrze ná Greki iż im wiele ludu pomarło. *BielKron* 56v; *Orbus pater*, Któremu dziecy pomarły. *Mqcz* 267d.

pomrzeć przez co (2): Ia kom ya nyevyrzucyl dwoyga dzeczy szdomu wktorem Mathka ych Myaskala na ymyenyw zalyessyw przesz kore [!] wyrzuczenye dzeczy pomarły *Gwalthem ZapWar* 1508 nr 2043. Cf »przez miecz pomrzeć«.

pomrzeć czym [= od czego] (9): Pomrą wrzody záráźliwemi/ nie będą ich plákác/ áni im pogrzebów będą íprawowác *BibRadz Ier* 16/4; *WujNT Rom* 5/15. Cf »pomrzeć głodem«, »morem pomrzeć«.

pomrzeć na czym [= z jakiego powodu] (1): Nigdyby był nás Tnrek [!] nie zwalczył/ by nie rofterki domowe á walki wnétrzne miedzy Krześcijáníftwem: Napierwey we Włofzech przed íte^m lat/ zá onych Sforcyow/ ktorzy ípokoim nigdy nie bywáli y ná thym pomarli *BielSpr* 57.

W przeciwstawieniach: »pomrzeć ... żyw być (a. żyć, a. żywot zachować, a. żyw zostać) (7), trwać, wstać, obżywiać, ożyć, nie zginąć, ku żywotowi być wzbudzonym, wzruszonym być« (14): *HistAl* I7; A potym widzián iest [*Chrystus*] więcey niż od piáci íet bráćiey póspołu/ z ktorych wiele ich trwa áż dotychmiał/ á niektorzy pomarli. *Leop* 1.*Cor* 15/6; Pošli zemną to pácholę á niech iedziemy/ żebyfmy wždy żywot náfz záchowáli/ á nie pomarli my/ y ty/ y dzieteczki náfze. *BibRadz Gen* 43/8; Ale tak iem vczyńcie áby żywi byli/ á iżby nie pomarli *BibRadz Num* 4/19, *Iob* 34/20; *BielKron* 467v; s thego Zboru iuż iedni pomarli á drudzy iefzcze żywi *SarnUzn* E5; *WujJud* 228v; á ludzie íe iuż teź rodzić przeltána: gdy wśyfcy pomarfzy/ wśyfcy zaś będą ku infzemu żywotowi wzbudzeni *CzechRozm* 181v; Ieśli żywi zoftaniem/ będziem to mieli iako íkarb przed Bogiem/ iżefmy zdrowie náfze dla niego ofiárováli: á ieśli pomrzem/ nieodwłoczna y pewna zaplátá náfzá/ niewypowiedziáne ono wefele w rękú náfzych będzie. *SkarŻyw* 461; *CzechEp* 243; Sáma cnotá po śmierci/ y ná wieki ftyną/ Dżiwna rzecz/ chocia pomrą/ że przecię nię [!] zginą. *PudłFr* 75; *ArtKanc* F19v; *WujNT Rom* 8/13; [*ArtTanat* F6v].

W porównaniu (1): Bo śmierć ínem zwáli/ iż się obudzić máią do Krystufá chwały íwey/ tak iákoby wczorá pomarli *GrzegŚm* 38.

W charakterystycznych połączeniach: pomrzeć w krótkim czasie, przed czasem, dawno (4), dobrowolnie, do końca, w młodych latach, rychło (rychlej) (3), wspólnie, zaraz; pomrzeć bez opatrzenia ran, bez wody; pomrzeć dla niedostatku żywności; pomrzeć od kamienia gradowego, od kary, od wód (2); pomrzeć z fraszki, z nędzy, z niedostatku rzeczy potrzebnych, z pragnienia; pomrzeć przez wyrzucenie; pomrzeć przestępstwem, wrzody zaraźliwymi; pomrzeć na puszczy (8), na wygnaniu; pomrzeć w niedowiarstwie, w niewoli, w ciężkich pracach, w wygnaniu (a. w zagnaniu) (2).

Przysłowie bibl: March³ V6; BibRadz 1.Cor 15/32; BudBib Is 22/13; Iedzmy y piymy/ boć iutro pomrzemy [Manducemus et bibamus, cras enim moriemur]. WujNT 1.Cor 15/32; PowodPr 74. [Ogółem 5 r.]

Zwroty: »pomrzeć w boleściach« [szyk zmienny] (2): A oto porzucone łą [kości królów i ojców naszych] ná gorącu flonecznym/ y ná mrozie nocnym: á pomarli w boleściach [et mortui sunt in doloribus] co nagorffych/ w głodzie w mieczu/ y w wygnaniu. Leop Bar 2/25; BielKron 466v.

»pomrzeć od głodu, głodem, w głodzie, z głodu« = *consumere inopia, interire fame Vulg; mori in fame PolAnt; perire fame Modrz* [szyk zmienny] (6:4:2:1): HistJóz Cv; Otom słyłł że pżenicę przedią w Egipcie/ Iedzie á nákupie nam potrzeb/ byłmyfie mogli żywić: á nie pomarli od głodu. Leop Gen 42/2, 4.Esdr 15/57; Leop Bar 2/25; BibRadz 4.Reg 7/4; lepiej nam było łżyć Holofernowi/ niżli głodem pomrzeć bez wody. BielKron 113v; RejPos 81v; BudBib Bar 2/22; ModrzBaz [38]; SkarJedn 79; StryjKron 260, 290; SkarKaz 245a.

»pomrzeć w grzechu« = *mori in peccato PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (8): A ołtrzegay fie tey fentencyey/ którą niewiernym/ iákoś łyżł/ powiedział: Iż wy muście pomrzeć w grzechoch łwoich. RejPos 29v; Iesli bo nie vwierzyće/ iż ia ieftem/ pomrzecie wgrzechoch wálznych. BudNT Ioann 8/14[24], Ioann 8/14[24]; Ia idę/ y będziecie mię łzukác/ y w grzechu wálzym pomrzecie. WujNT Ioann 8/21, Ioann 8/24 [2 r.], s. 620, 669.

»w Krystusie, z Krystusem pomrzeć« (1:1): Ná trąbienie Archánielkie Pan s łtapi z niebá/ tedy ci co w Pánie Krystufie po márli/ wftaná napierwey nie według czáfu ále załugi BielKron 467v; ArtKanc F19v.

»od miecza, przez miecz, w mieczu, mieczem zabity pomrzeć« = *mori in gladio PolAnt, Vulg; gladiis mori HistAl; in gladio cadere Vulg* [szyk zmienny] (5:1:1:1): chceł ábyfmy ná thym mieyfcu od mieczow łpolnie pomarli? HistAl L8v; Leop Bar 2/25, Am 7/17; BibRadz Ier 11/22; BielKron 123v; oni łami w ciężkich pracách/ w głodzie/ przes miecz y w zagnaniu pomarli. BudBib Bar 2/22; BudNT G3 marg; A drudzy doználi pośmiewiék y biczowania/ [...] byli kámionowani/ przecináni/ doświadczeni/ mieczem zabići pomarli WujNT Hebr 11/37.

»morem pomrzeć« = *in peste a. in pestilentia mori PolAnt* [szyk zmienny] (3): BibRadz Ier 21/6; BudBib Ez 33/27; Y pobiię obywałele miałta tego/ y ludzie/ y bydło/ morem wielkim pomrą. BudBib Ier 21/6.

»nagle pomrzeć« = *subito mori PolAnt* [szyk zmienny] (3): BibRadz Iob 34/20; A thák onych łpiegierzow dzyefięć/ ktorzy ludu pośpolitemu gánili zyemię obiecáną/ á ná Moizelzá podwodzili lud pośpolity/ pomarli nagle BielKron 40v; KochPij C2.

»śmiercią pomrzeć« = *umrzeć nagłą śmiercią, morte mori Vulg (3): Leop Dan 14/11; RejPos 226v; [mówi Mojżesz do Żydów:]* iedno łie bliłko gory nie przyłthępuycie/ ábyłcie łmiercią nie pomárli. *RejZwierc 9.*

»śmiercią bolejących, śmiercią wielu chorob pomrzeć« = *mortis aegrotationum mori Vulg, PolAnt (1:1):* Smierćiami wielu chorob pomrą: nie będą opłákáni/ áni pogrzebieni *Leop Ier 16/4; BudBib Ier 16/4.*

»w wierze pomrzeć« [*szyk zmienny*] (4): *BielKron 219v;* tych trzech pokładów mnie/ y koźdemu pocźciwemu człowiekowi/ ták chowác przyłtoi/ iákobyłmy pocźciwołci Przodków łwoich/ á wiary ich w któręy pomárli/ háńbić żadnemu ná Swięcie człowiekowi nie dopułzczáli *OrzQuin H; Apołtołowie Boży/ [...]* rołkazáli czynić pámiątkę tych ktorzy pomárli w wierze. *WujJud 239v; CzechEp 82.*

Szeregi: »pomrzeć i (albo) pogináć« (3): *RejJóz M7v;* dziatki powynny [...] włziłtki wczęłnołcy czynić rodziczom łwoim/ chczáli być długo ziwy ná łwiece/ áby przed czállsem niepomarły/ albo złą łmiercią niepogynęły. *SeklKat H; A druga wielkołć Rułkich vphow [...]* z nędze/ y z głodu niemogąc Rzek przebyć/ tám pomárli y poginęłi *StryjKron 260.*

»pomrzeć i skończyć« (1): Iełłi łwiętych z píłmá zakonu nowego y przyłkádow ich tyło pátrzyć mamy/ [...] Tedyć y o Apołtołech wiedzieć nie będziem/ iáko pomárli y łkończyłi. *SkarŻyw A5v.*

»pomrzeć i zginąć« (1): włzyłcy przodkowie náłzy w grzechách łwych pomárli/ y zginęłi ná wieki. *WujNT 620.*

»pomrzeć i zgnić« (1): w Rzymłkiej Kátholice nie tylko Hozyułfzá ále wiele inłznych tákich y owákich pomárłych y drzewá krzyżowego wzywáią (á ielźcze łami/ iż pomárli y zgnili/ lice ná łię/ chowáiąć kołci ich/ przed łwiątem wytáwiáią.) *CzechEp 82.*

Przen (9) : Bąđż czuynny/ á wtwardź drugie rzeczý ktore pomrzeć máią/ ábowiemem nie nalazł wczynkow thwoich zupełnych przed Bogiem. *BibRadz Apoc 3/2.*

a) *Utracić królestwo niebieskie, życie wieczne (8) :* Obudź łie á potwirdzay ty co ielźcze do końcá nie pomárli *RejAp 35v, 35v;* Ale nie trzebá áni Sáłomoná/ áni Dawidá/ dołyc ná onych iftotnych łłowiech Pána łámego/ ktory powiedác raczy iż nigdy nie pomrą áni łądzeni będą wierni iego *RejPos 222v.*

pomrzeć przez co (1): A iáko przez iedno Adámowe niepołłufzeńłtwo włzyłcyłmy zgrzełzyli/ y pomárli: ták przez połłufzeńłtwo iednego Chriłtułfá/ z wielą grzechow bywamy włpráwiedliwieni ku żywotowi. *WujNT Rom 5 arg.*

pomrzeć w kim (1): A iáko Páweł s. píłze/ iż iáko w Adámie włzyłcyłmy byli pomárli / ták w Kriłtułfie Pánu łwym włzyłcy ożywieni być mamy. *RejPos [137].*

W przeciwstawieniach: »pomrzeć ... ożywion być, żyw być, być usprawiedliwiony ku żywotowi« (3): Iáko y tenże Páweł łwięty píłze o wdowach ktore w rołkołszach miełżkáią/ iż mniemáią áby żywy były/ á ony dawno pomárły. *RejAp 35; RejPos [137]; WujNT 538.*

Zwroty: »w grzechoch pomrzeć« (1): wy w tych grzechoch wálznych á w tym niedowiórłtwie wálzym wiecznie pomrzeć mułcie. *RejPos 29.*

»wieczną śmiercią, wiecznie pomrzeć« (1:1): Święty Mátheus piŕze/ będzie odmienienie ŕprawiedliwych od nie ŕprawiedliwych/ nieŕprawiedliwi wieczną śmiercią pomrą. *BielKron* 467v; *RejPos* 29.

a. *O zwierzętach* (5) : Naprzod wezmi robaki Cantalides/ włoŕ gi wmochny oczet aŕ pomrą potym ie zafię wyfuŕz á vczyń z nich proch/ poŕypuy na rany. *FalZioł* V 102v, III 40c; Mieŕtcá gołé álbo blizny/ áby ŕierŕciá poroŕły. Weźmi martwych pŕzczoł co w miedŕie pomrą/ [...] á zetrzy ié ná proch/ [...] á gołé mieŕtcá tym pomázu/ tedyć poroŕtá. *SienLek* 180; A ryby ktore w przekopie pomárły/ y zgnił przekop ŕe niemogli Micraimiánie pić wody z przekopu/ y była krew po wŕzytkiey ziemi Micráimŕkiey *BudBib Ex* 7/21, *Ex* 7/18.

Synonimy: poginąć, polec, skończyć, upaść, zginąć, zniknąć.

Formacje współrdzenne cf MRZEĆ.

Cf POMARŁY, POMARTY